

A PARASZTI ÉS POLGÁRI LÉT HATÁRÁN EGY TEXTILHAGYATÉK MEGVÁSÁRLÁSA

*NKA Közgyűjteményi Kollégiuma
Pályázati azonosító: 3509/01205*

Szakmai beszámoló

A megvásárolt textilhagyaték a Kisvárdához közeli Pap községből származik. Mostani – már igen idős – tulajdonosa egy jómódú birtokos parasztcsalád utolsó közvetlen leszármazottja. A család fejei a XX. század első felében több generáción keresztül a falu főbírói voltak, ami azt jelentette, hogy a birtokon folytatott gazdálkodói munka mellett egyfajta sajátos értelmiségi, vezetői szerepet is betöltöttek a közösség életében. Vagyoni helyzetük mellett ezzel magyarázható, hogy a család alapvetően paraszti életformája polgári, „városias” elemekkel keveredett. Ez a kettősség jól tetten érhető a megvásárolt textilhagyatékban, amelyben a köznapi és ünnepi paraszti textíliák keverednek a polgári életformára jellemző textilekkel és viseletdarabokkal.

A pályázaton nyert összegből a tervezett 103 db tárgyból 50 db-ot tudtunk megvásárolni. Ez ugyan kevesebb mint fele a teljes hagyatékban, de úgy igyekeztünk kiválasztani a múzeumba kerülő darabokat, hogy ne sérüljön pályázatunk eredeti célkitűzése, és a textilek – kisebb számuk ellenére is – jól reprezentálják a paraszti és polgári életforma keveredését. Fontos volt az is, hogy a legszebb, legértékesebb, illetve a különlegesnek számító darabok mindegyike múzeumba kerüljenek. E szempontok figyelembevételével sikerült egy zömében jó állapotú, szépen díszített darabokból álló, kiállításon is bemutatható tárgycsoporttal gyarapítanunk a múzeum néprajzi gyűjteményét. A textilek nagyobb része szövött vagy hímzett motívumokkal díszített házi szövésű vászon. A díszítmények kivitelezése gyakorlott, sőt mesteri kézre vall; van köztük néhány kiemelkedően szép darab is. A vászonnemű kifejezetten szép állapotban maradt meg, úgyhogy jelen állapotában is kiállítható. Az egyéb anyagokból készült darabok között (pl. ágynemű, egy-két viseletdarab) van ugyan néhány kopottabb vagy sérült példány, de tárlaton való bemutatásukat ez nem akadályozza meg.

A hagyaték szakmai érdekessége egyfelől abban rejlik, hogy egyetlen család hagyatéka-ként – a család történetén keresztül – tisztán mutatja a XX. században a falvakban lejátszódó polgárosodási folyamatokat. Ezeknek a változásoknak a vizsgálata és dokumentálása, az átalakuló életforma és ízlésvilág bemutatása fontos feladata a múzeumoknak, s erre kiváló alapot nyújt számunkra a megvásárolt hagyaték.

A változások tükrözése mellett a hagyaték másik szakmai érdekessége, hogy egy olyan faluból származik, amely három néprajzi kistáj határán fekszik, s ez az átmeneti állapot megint csak jól nyomon követhető a textileken: a szövött és hímzett díszítményeken ugyanis érdekesen keverednek a beregi motívumkincs gazdag hagyományai a szerényebb nyírségi és rétközi mintákkal.

Kiemelendő szakmai eredménye a hagyaték megvásárlásának az is, hogy néhány ritkaságnak számító darab is bekerült a múzeumba. Az egyik ilyen különlegesség a XX. század első évtizedeiből származó, a pólyás babák letakarására szolgáló, szépen díszített „szemtakaró”, amelyhez hasonlókat eddig csak a korabeli archív fotókról ismertünk, s amelyet eddig nem volt szerencsénk beszerezni. Ugyancsak ritkaság az 1920-as évekből származó két rend „magyar ruha”, amely fontos viselettörténeti adalékokkal szolgál a népviseletből való kivetkőzést illetően. Végül kiemelendő a hagyaték egyik legszebb paraszti textíliája: egy 1911-es datált, feliratos, gazdagon hímzett ünnepi abrosz, amely tökéletes állapotban maradt meg.

Összegezve elmondható, hogy a hagyaték megvásárlásával egy olyan tárgycsoportot sikerült megmenteni az elkallódástól vagy esetleges pusztulástól, amely nemcsak fontos szakmai tanulságokkal szolgál, hanem kiállítások keretében a nagyközönség számára is érdekesség lehet. Köszönet ezért a Nemzeti Kulturális Alapnak!

Dr. Ratkó Lujza
néprajzkutató

Nyíregyháza, 2015. február 9.